

งานสัมมนาประจำปี 2567 ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เรื่อง “การเงินกับความกินดีอยู่ดีของคนอีสาน”

ดร. เศรษฐวุฒิ สุทธิวาทนฤพุมิ

วันอังคารที่ 9 กรกฎาคม 2567 เวลา 09.00-09.30 น.

ณ ห้อง Convention 2-3 โรงแรมอวานี ขอนแก่น โฮเทล แอนด์ คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น

1. เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา

- บทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ที่เกี่ยวเนื่องกับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการดูแลอัตราดอกเบี้ย เงินเพื่ออัตราแลกเปลี่ยน กฎเกณฑ์กำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ ล้วนมีเป้าหมายสุดท้าย คือ เพื่อให้คนมีความกินดีอยู่ดีที่ยั่งยืน ดังนั้น สิ่งที่อยู่ในกฎหมายหน้าที่ ธปท. ทั้งการดูแลเสถียรภาพทางการเงิน เสถียรภาพของระบบสถาบันการเงิน และระบบการชำระเงิน ก็เพื่อต้องการให้คนไทยมีความกินดีอยู่ดีในแบบที่ยั่งยืน

2. องค์ประกอบของความกินดีอยู่ดีที่ยั่งยืน

- เวลาพูดถึงความกินดีอยู่ดีต้องพูดถึงส่วนรวม ไม่ใช่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และเน้นถึงความยั่งยืน ไม่ใช่ระยะสั้นที่สร้างผลข้างเคียงไม่พึงประสงค์ แต่ช่วยให้อยู่ได้จริงและดีขึ้นได้จริงอย่างยั่งยืนในระยะยาว
- ถามว่า ต้องมีอะไรเพื่อให้ชีวิตของคนมีความกินดีอยู่ดีที่ยั่งยืน ซึ่งมีได้หลายอย่าง เช่น มีความปลอดภัย อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่ง ธปท. มุ่งเรื่องเกี่ยวกับการเงินที่ชีวิตของคนมีความกินดีอยู่ดี โดยมี 2 เรื่อง

- 1) รายได้คนต้องเพียงพอสำหรับรายจ่ายโดยรวม แม้ในระยะสั้นรายได้อาจน้อยกว่ารายจ่ายบ้างเป็นครั้งคราว โดยอาจจะต้องนำเงินออมที่มีออกมาใช้หรือกู้ยืมบ้าง แต่ในระยะยาว ถ้าจะมีชีวิตความกินดีอยู่ดีที่พอต้องมีรายได้มากกว่ารายจ่าย

ในภาพรวมประเทศ รายได้ของประเทศโตช้าลง ศักยภาพการเติบโตของเศรษฐกิจไทย เดิมที่เคยอยู่ที่ 4-5% ช่วงหลังเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งประสิทธิภาพแรงงานที่ไม่ค่อยโต ควบคู่กับอัตราการเติบโตของแรงงานที่ชะลอลง จึงเห็นศักยภาพของไทยจริง ๆ จะอยู่แค่ประมาณ 3% ความหมายของศักยภาพในที่นี้ หมายถึงเราผลิตได้เท่าไร บางช่วงเศรษฐกิจดี อาจโตสูงกว่านั้นได้ แต่ท้ายที่สุด ถ้าศักยภาพการผลิตยังได้เท่านี้ แนวโน้มการเติบโตของเศรษฐกิจก็จะอยู่ที่ประมาณ 3% ซึ่งสูงไม่พอ เพราะ 3% เป็นอัตราการเติบโตในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น เกาหลีใต้ แต่รายได้ของไทยยังไม่สูง จึงจำเป็นต้องมีการเติบโตในระยะยาวที่สูงกว่านี้

อีกปัญหา คือ ถ้าดูว่าการเติบโตของเศรษฐกิจ ประโยชน์ตกที่ไหน จะเห็นว่ามีการกระจุกตัว ถ้าดูแนวโน้มระยะยาว แล้วดูว่าเศรษฐกิจมีแนวโน้มเติบโตเท่าไร การเติบโตของรายได้แรงงานจะช้ากว่าการเติบโตของกำไรบริษัท และกระจุกตัวในแง่ของกลุ่มด้วย กลุ่มรายได้สูงจะได้ประโยชน์จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่มากกว่า เห็นได้จาก 40%¹ ของการบริโภคที่โตในปี 2566 มาจากการบริโภคเพียง 10% ของกลุ่มที่มีรายได้สูง สะท้อนความฟื้นตัวที่ไม่ทั่วถึง ทั้งในแง่ครัวเรือนและภายในกลุ่มธุรกิจเองก็ไม่ทั่วถึง ส่วนหนึ่งมาจากประเด็นเชิงโครงสร้างและวัฏจักรที่เปลี่ยนแปลงไป เผชิญกับแข่งขันที่สูงขึ้นโดยเฉพาะจากจีน

ด้านครัวเรือนภาคอีสาน รายได้โตช้า ไม่พอสำหรับรายจ่ายเช่นกัน มีส่วนต่างรายได้รายจ่ายต่อเดือนเป็นลบ โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอีสานน้อยกว่ารายจ่าย 5,396 บาทต่อเดือน ซึ่งมีส่วนต่างรายได้รายจ่ายเป็นลบ

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และแบบสำรวจจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (SES) ปี 66 คำนวณโดย ธปท.

มากกว่าทุกภาค² นอกจากนี้ คริวเรือนในภาคอีสานพึ่งพาเงินช่วยเหลือมากที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น³ ที่ 5,024 บาทต่อเดือน แรงงานกว่า 50% อยู่ในภาคเกษตร⁴ พึ่งพารายได้เพียงรอบเดียวต่อปี เพราะมีสัดส่วนการปลูกพืชไร่ที่มีรอบการเพาะปลูกเป็นรายปีสูง โดยเฉพาะข้าว⁵ ผลผลิตขึ้นอยู่กับฟ้าฝน มีสัดส่วนภาคเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทาน เพียง 5%⁶ และผลิตภาพต่ำ โดยผลผลิตต่อไร่⁷ ในปี 65 ไทย 478 กก./ไร่ เวียดนาม 963 กก./ไร่ อินเดีย 677 กก./ไร่

2) หนี้สินต่อน้อยกว่าสินทรัพย์

ในภาพรวมประเทศ คริวเรือนมีภาระหนี้สูง สัดส่วนหนี้คริวเรือนต่อจีดีพี ไตรมาส 1 ปี 67 อยู่ที่ 90.8% และที่น่าเป็นห่วงที่ทำให้การแก้ปัญหายากกว่าประเทศอื่น คือ สัดส่วนของหนี้ที่ไม่ได้สร้างรายได้และไม่มีสินทรัพย์หนุนหลัง เช่น หนี้ส่วนบุคคลและหนี้บัตรเครดิต สูงถึง 1 ใน 3 ของหนี้คริวเรือน ขณะที่ประเทศอื่นหนี้หลักคือการกู้ซื้อบ้าน ซึ่งข้อดี คือ หากราคาบ้านเพิ่มขึ้น ฐานการเงินโดยรวมจะไม่แย่ เพราะสินทรัพย์ที่เป็นหลักประกันจะมีราคาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับมูลค่าหนี้ที่มี

ด้านภาคคริวเรือนเกษตร หนี้ของคริวเรือนเกษตรน่าเป็นห่วงกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเกษตรกรในภาคอีสาน เป็นที่มาของสัมมนาในวันนี้ ที่ช่วงต่อ ๆ ไปจะมาขยายความให้ชัดเจน ทั้งเรื่องหนี้ก่อนโต หนี้โตเร็ว หนี้หลายแหล่ง มีภาระดอกเบี้ยสูง และติดในวงจรหนี้ไม่สามารถปิดจบหนี้ได้

3. แนวทางไปสู่ความกินดีอยู่ดีภาคอีสาน

- ถ้าดูรายจ่ายเทียบรายได้ที่มาจากการทำงานไม่รวมสวัสดิการของคริวเรือนภาคอีสาน จะเห็นชัดว่า (1) ปัญหา รายจ่ายสูงกว่ารายได้อยู่กับเรามายาวนาน (2) ปัญหาหนักขึ้น สะท้อนจากส่วนต่างระหว่างรายได้กับรายจ่าย เป็นลบและถ่างขึ้น และเห็นอัตราการเติบโตของรายจ่ายสูงกว่าอัตราการเติบโตของรายได้ (3) สิ่งตามมา คือ หนี้ ถึงแม้เราจะแก้หนี้ที่มีอยู่ได้ แต่ปัญหาจะไม่จบ เพราะจะมีหนี้ใหม่เพิ่มเข้ามาต่อเนื่อง สะท้อนว่า เราจะแก้ปัญหาหนี้ที่ยั่งยืนครบวงจร ต้องแก้ปัญหารายได้รายจ่ายให้ได้ด้วย ไม่อย่างนั้น แก้หนี้เดิมไป หนี้ใหม่ก็ยังคงมาและปัญหาจะไม่จบ จึงเป็นที่มาว่าจะทำให้มีความกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืนต้องดูให้ครบทุกด้านทั้งด้านรายได้ รายจ่าย และแก้ปัญหานี้ลีนไปพร้อมกัน ถ้าดูไม่ครบ อาจไม่สามารถแก้ปัญหาแบบยั่งยืนได้
- เรื่องแรก ดูแลรายจ่าย ถามว่ารายจ่ายวิ่งเร็วขึ้นมาจากอะไร มาจากค่าครองชีพเงินเฟ้อที่สูงขึ้น หน้าที่ ธปท. คือ ดูแลเสถียรภาพราคา ไม่ให้เงินเฟ้อและค่าครองชีพของคนสูงเกินไป ทำไม ธปท. ถึงให้ความสำคัญกับเงินเฟ้อ เพราะ (1) กระทบความเป็นอยู่ของทุกคน ถ้าเป็นผู้ประกอบการก็กระทบต้นทุน คริวเรือนก็กระทบค่าครองชีพ โดยเฉพาะกับคริวเรือนกลุ่มเปราะบาง ซึ่งอาจไม่มีสินทรัพย์มากนัก ส่งผลให้เมื่อเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นจะไม่ได้รับประโยชน์จากมูลค่าสินทรัพย์ที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น การดูแลเรื่องเงินเฟ้อจึงสำคัญในการดูแลคริวเรือนกลุ่มที่เปราะบาง (2) เมื่อเงินเฟ้อสูงแล้วจะเอาลงได้ยาก เพราะถ้าเกิดการคาดการณ์ว่าเงินเฟ้อจะเพิ่มขึ้นแล้ว จะทำ

² คริวเรือนภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาพรวมประเทศมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่ารายจ่าย 5,396 บาท 3,112 บาท 1,499 บาท 2,663 บาท ตามลำดับ คำนวณจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (SES) ปี 66 โดยรายได้เป็นรายได้ที่มาจากการทำงานหรือการผลิต

³ เงินช่วยเหลือภาคอีสาน 5,024 บาท เหนือ 4,218 ได้ 2,864 ประเทศ 3,794 จากข้อมูล SES ปี 66

⁴ 53% ของแรงงานภาคอีสานทั้งหมดอยู่ในภาคเกษตร เหนือ 46% ได้ 40% ประเทศ 30% จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 66 และการคำนวณของ ธปท.

⁵ สัดส่วนรายได้เกษตรกรภาคอีสาน ปี 66 ข้าว 40% มัน 10% อ้อย 10% ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) และการคำนวณของ ธปท.

⁶ สัดส่วนภาคเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทาน ภาคอีสาน 5% เหนือ 44% ได้ 14% กลาง 39% จากกรมชลประทาน ปี 64

⁷ ที่มา: FAOSTAT

ให้เกิดวงจรเงินเฟ้อ ค่าแรงขึ้น ต้นทุนขึ้น ราคาสินค้าขึ้น เห็นได้จากต่างประเทศเช่นกันว่าเวลาเงินเฟ้อสูงขึ้นแล้ว จะเอาลงลำบาก ราคาขึ้นแล้วจะค้างอยู่แบบนั้น จึงเป็นอีกเหตุผลที่ต้องใส่ใจเรื่องการดูแลเสถียรภาพด้านราคา

- เรื่องที่ 2 ดูแลรายได้ ให้โตได้อย่างยั่งยืน หมายความว่า ต้องมาจากประสิทธิภาพของแรงงาน หากมาจาก มาตรการสวัสดิการอาจช่วยได้เพียงระยะสั้น แต่ไม่ช่วยแก้ปัญหายั่งยืน จึงเป็นที่มาว่า (1) ธพท. ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปเรื่องโครงสร้าง ผ่านการเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงาน เพราะถ้าประสิทธิภาพ แรงงานไม่เพิ่มขึ้น การปรับเพิ่มค่าจ้างอาจทำได้ไม่มากนัก (2) วางโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินให้ประชาชน เข้าถึงสินเชื่อได้ ซึ่งจากข้อมูลในภาพรวมพบว่า สินเชื่อเติบโตในภาพรวม แต่ในภาพรวมที่ดีก็ซ่อนปัญหาในบาง กลุ่ม ที่เป็นห่วงเป็นพิเศษ คือ กลุ่ม SMEs ซึ่งมีปัญหาในการเข้าถึงสินเชื่อมาตั้งแต่ก่อนโควิดแล้ว ช่วงโควิดมี มาตรการช่วยเหลือทำให้สินเชื่อกลับมาโตได้ แต่ตอนนี้เริ่มกลับสู่แนวโน้มปกติที่ชะลอ ทาง ธพท. ต้องขอบคุณทาง กระทรวงการคลังที่จะช่วยให้มีกลไกการค้าประกันเครดิตที่ยืดหยุ่น เพื่อลดความเสี่ยงของสถาบันการเงินใน การปล่อยสินเชื่อให้กับ SMEs ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืน (3) วางโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน อื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสให้คน คือ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบการชำระเงิน ทำให้การ จับจ่ายใช้สอยสะดวกขึ้น เป็นการวางพื้นฐานทางการเงินที่มีต้นทุนถูก เข้าถึงประชาชนในวงกว้าง ซึ่งจะเป็นส่วน หนึ่งที่ช่วยเสริมด้านรายได้
- เรื่องที่ 3 แก้ปัญหานี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่กับเรามาและสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงโควิด สูงถึง ประมาณ 90% ต่อ GDP ซึ่งสูงกว่าระดับที่ควรจะเป็นสำหรับเสถียรภาพของประเทศ ถ้าต่างประเทศมักใช้คือ 80% ต่อ GDP แต่ถ้าทำให้หนี้ต่อ GDP ลงเร็วหรือแรงไปจะไม่ดี ต้องทำให้สินเชื่อโตต่อไปได้แบบไม่สะดุด ถ้าโตเร็ว ก็ไม่ยั่งยืน จึงควรเห็นสินเชื่อใหม่โตในระดับที่เหมาะสม ไม่เร็วไปไม่ช้าไป และแก้หนี้เก่าได้ ซึ่ง ธพท. ได้มี มาตรการปรับโครงสร้างหนี้ตั้งแต่ช่วงโควิด ตอนนี้เรามีมาตรการที่เรียกว่าการให้สินเชื่ออย่างรับผิดชอบและเป็น ธรรม (Responsible lending) ซึ่งเป็นวิธีแก้หนี้แบบครบวงจร ตั้งแต่เริ่มก่อนนี้ ต้องให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ให้ ความรู้กับผู้กู้ และเมื่อเป็นหนี้แล้ว ถ้าเริ่มมีปัญหาที่มีการปรับโครงสร้างหนี้ และในเวทีเสวนาวันนี้จะมีการเจาะ เรื่องที่มียุทธศาสตร์ของอิสาน คือ การแก้หนี้เกษตรกรของอิสาน

สุดท้ายขอฝากไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญในการที่จะแก้หนี้ได้อย่างยั่งยืน ต้องดูให้ครบในทุกมิติ คือ มิติรายจ่าย รายได้ และสุดท้ายคือการดูแลเรื่องของหนี้

ขอบคุณครับ